New Research in Islamic Humanities Studies
Online ISSN : 2980 - 8944
https://api.lu.ac.ir/
Lorestan University

A Jurisprudential and Legal Analysis of the Civil Liability of Martial Arts Instructors in the Legal Systems of Iran and Egypt

Mohammad Reza Aghaei Bajestan[1] ✉, **Reza Nouri**[2], and **Seyyed Mohammad Hosseini**[3]

1. Corresponding Author, Lecturer, Law Department, PhD in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Gonabad Higher Education Complex, Gonabad, Iran. Email: Reza.aghai@gmail.com
2. PhD in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Gonabad Higher Education Complex, Gonabad, Iran. Email: Noorireza1369@gmail.com
3. Assistant Professor, Law Department, Faculty of Literature and Humanities, Gonabad Higher Education Complex, Gonabad, Iran. Email: Hosseini.s.m@gonabad.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 01 April 2026
Received in revised form 04 August 2026
Accepted 04 September 2026
Available online 23 September 2026

Keywords:
Civil Liability,
Martial Arts Instructors,
Iranian Legal System,
Egyptian Legal System,
Islamic Jurisprudence

ABSTRACT

Objective: The civil liability of martial arts coaches is regarded as one of the significant subjects in various legal systems, particularly in Iran and Egypt. Given the physical nature of martial arts and the possibility of serious injuries, the role of coaches in preserving the safety and health of athletes is of particular importance. This study undertakes a jurisprudential and legal analysis of the civil liability of martial arts coaches in Iran and Egypt.

Method: This study employs a descriptive analytical method, grounded in authoritative jurisprudential and legal sources.

Results: The findings of the research indicate that in both countries, the civil liability of coaches is based on the fault theory, and in the event of establishing negligence or deviation from professional standards, they are obligated to compensate for damages. In Iranian law, this liability falls within the scope of the Civil Liability Act (1960) and the Islamic Penal Code (2013), whereas in Egyptian law, the Egyptian Civil Code and the general principles of civil liability determine the legal framework of coaches liability. Furthermore, jurisprudential rules such as the principle of no harm (qaidahi la darar) and the principle of destruction (qaidahi itlaf) are invoked in both legal systems as the jurisprudential foundations of coaches liability. Despite general similarities, there exist differences in the legal details of the two countries that highlight the necessity of amending and completing the relevant regulations.

Conclusions: Accordingly, the present study offers recommendations for improving and clarifying the laws pertaining to the civil liability of martial arts coaches in Iran and Egypt.

Cite this article: Aghaei Bajestan, M. R., Nouri, R., Hosseini, S. M. (2026). A Jurisprudential and Legal Analysis of the Civil Liability of Martial Arts Instructors in the Legal Systems of Iran and Egypt. *New Research in Islamic Humanities Studies*, 5 (11), 1-19. https://doi.org/10.22034/api.2025.2054923.1212

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.
Publisher: Lorestan University.
DOI: https://doi.org/10.22034/api.2025.2054923.1212

Introduction

The civil liability of martial arts coaches is among the subjects that have received attention in various legal systems, particularly in Iran and Egypt. Since martial arts inherently involve intense physical contact and the possibility of bodily injury, the liability of coaches regarding the safety of athletes is considered one of the key issues in this domain. This liability encompasses proper instruction, observance of safety standards, and supervision over the performance of athletic movements in accordance with scientific and professional principles. In the event of an accident, the determination of coaches liability is carried out on the basis of the civil and criminal laws of each country, and among these, the fault theory plays a role as one of the fundamental principles in determining this liability (Katuziyan, 2016). In the Iranian legal system, the civil liability of martial arts coaches falls under the governance of the Civil Liability Act (1960) and the Islamic Penal Code (2013). According to these laws, if the coach's fault, negligence, or carelessness leads to an accident for the athlete, he shall be liable for compensation. On the other hand, in the Egyptian legal system, this liability is defined under Articles 163 and 164 of the Egyptian Civil Code, which hold coaches responsible for damages arising from negligence in the performance of their duties (Al-Qanun al-Madani al-Misri, 1948). Furthermore, in Egyptian judicial practice, the theory of iltizam bilishraf (obligation of supervision) is posited as one of the legal foundations of coaches liability, emphasizing the importance of their supervisory role in the instructional process (Abd al-Razzaq al-Sanhuri, 1954). Likewise, in both countries, jurisprudential foundations such as the principle of no harm (qaidahi la darar) and the principle of destruction (qaidahi itlaf) are invoked in determining the civil liability of coaches (Muhaqqiq Damad, 2015). Despite general similarities in the legal systems of Iran and Egypt, differences are likewise observed in the manner of applying the laws and regulations pertaining to the liability of martial arts coaches. In Iran, the absence of dedicated legislation in this domain has caused related claims to be examined primarily on the basis of the general principles of civil liability, whereas in Egypt, a more specific framework has been envisaged for the supervision and accountability of coaches. At the same time, in both countries, there exist legal lacunae regarding the precise determination of the scope of coaches liability and the separation of their liability from that of athletes, which highlights the necessity of a comparative examination of this subject (Bujnurdi, 1419 AH). The coaches and athletes unawareness of the limits of their liabilities, the absence of specific safety standards, and the increasing number of sports accidents redouble the significance of this research. Accordingly, the principal question of this research is: To what extent and under what conditions is the civil liability of martial arts coaches realizable in the legal systems of Iran and Egypt? This study endeavors, by examining authoritative legal and jurisprudential sources, to analyze the various dimensions of this liability in the two countries and to offer solutions for improving and clarifying the laws. The research method of this study is descriptive analytical and is grounded in library based studies and the analysis of relevant laws and regulations in Iran and Egypt. In this regard, the theoretical foundations of the civil liability of martial arts coaches in the two countries are first examined, and subsequently, the differences and similarities of the relevant

laws are analyzed within a comparative framework. This research will ultimately offer recommendations for drafting or amending the laws pertaining to the liability of martial arts coaches in both countries.

Method

This study employs a descriptive analytical method, grounded in authoritative jurisprudential and legal sources.

Results

The findings of the research indicate that in both countries, the civil liability of coaches is based on the fault theory, and in the event of establishing negligence or deviation from professional standards, they are obligated to compensate for damages. In Iranian law, this liability falls within the scope of the Civil Liability Act (1960) and the Islamic Penal Code (2013), whereas in Egyptian law, the Egyptian Civil Code and the general principles of civil liability determine the legal framework of coaches liability. Furthermore, jurisprudential rules such as the principle of no harm (qaidahi la darar) and the principle of destruction (qaidahi itlaf) are invoked in both legal systems as the jurisprudential foundations of coaches liability. Despite general similarities, there exist differences in the legal details of the two countries that highlight the necessity of amending and completing the relevant regulations.

Conclusions

The legal systems of Iran and Egypt, despite sharing Islamic foundations, exhibit fundamental differences in applying jurisprudential and legal rules to the civil liability of martial arts coaches. In Iran, Imami jurisprudence underpins the legal system, emphasizing principles such as itlaf, tasbib, la darar, damani yad, ghurur, and damani qahri. In contrast, Egyptian law, grounded in Sunni jurisprudence and influenced by the Romano-Germanic system, formulates liability rules based on the fault theory and civil code principles. An examination of judicial practice in both countries reveals that both accept the rule of itlaf as the principal basis of liability where the coach directly causes injury. Where the coach causes an accident through failure to supervise or provide safety equipment, courts invoke the rule of tasbib to hold him liable. Both systems also invoke the principle of la darar in claims concerning coaches' liability.

Despite these similarities, notable differences exist. One is the manner of proving fault and the burden of proof: in Iran, the injured party must prove the coach's fault, except where governmental regulations are violated, whereas in Egypt the burden rests primarily on the coach. Another difference is the scope of civil and criminal liability: in Iran, coaches may also face criminal prosecution, whereas in Egypt liability is primarily civil. A third difference is the extent of influence of customary and international law on sports legislation: Iran has no dedicated legislation, compelling courts to invoke general jurisprudential and legal principles, whereas Egypt's Sports Law (2017) specifies professional standards and safety requirements. In sum, Egypt's approach, owing to specific legislation, is more structured and has reduced discrepancies

in judicial practice. In contrast, in Iran, the expansiveness of jurisprudential rules has broadened the scope of liability, but the absence of specific sports laws has created challenges in judicial practice. This comparison demonstrates that drafting specific laws on the civil liability of martial arts coaches in Iran, while preserving jurisprudential foundations, can render adjudication more transparent and prevent discrepancies in judicial rulings.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank the anonymous reviewers for their insightful comments and constructive feedback, which significantly improved the quality of this manuscript. We also extend our gratitude to our colleagues for their valuable discussions and technical support throughout this research.

Ethical Considerations

The authors strictly adhered to the highest standards of research integrity. The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of scientific misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی
شاپا الکترونیکی: ۸۹۴۴-۲۹۸۰
https://api.lu.ac.ir/
دانشگاه لرستان

تحلیل فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی مربیان ورزش های رزمی در نظام حقوقی ایران و مصر

محمدرضا آقایی بجستان[۱] ✉، رضا نوری[۲]، سیدمحمد حسینی [۳]

۱. نویسنده مسئول، مدرس گروه حقوق، دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، مجتمع آموزش عالی گناباد، گناباد، ایران. رایانامه: Reza.aghai@gmail.com
۲. دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، مجتمع آموزش عالی گناباد، گناباد، ایران. رایانامه: Noorireza1369@gmail.com
۳. استادیار گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، مجتمع آموزش عالی گناباد، گناباد، ایران. رایانامه: Hosseini.s.m@gonabad.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی،

تاریخچه مقاله:
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۱۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۱۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۱۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها:
مسئولیت مدنی،
مربیان ورزش‌های رزمی،
نظام حقوقی ایران،
نظام حقوقی مصر،
فقه اسلامی

چکیده

هدف: مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی به عنوان یکی از موضوعات مهم در نظام‌های حقوقی مختلف، به ویژه در ایران و مصر، مطرح است. با توجه به ماهیت فیزیکی ورزش‌های رزمی و احتمال بروز صدمات جدی، نقش مربیان در حفظ ایمنی و سلامت ورزشکاران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این پژوهش به بررسی تحلیل فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در ایران و مصر می‌پردازد.

روش پژوهش: این پژوهش با روش توصیفی- تحلیلی و مبتنی بر منابع معتبر فقهی و حقوقی انجام شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در هر دو کشور، مسئولیت مدنی مربیان مبتنی بر نظریه تقصیر بوده و در صورت احراز کوتاهی یا تخلف از استانداردهای حرفه‌ای، آن‌ها ملزم به جبران خسارت می‌باشند. در حقوق ایران، این مسئولیت تحت شمول قانون مسئولیت مدنی (۱۳۳۹) و قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) قرار دارد، در حالی که در حقوق مصر، قانون مدنی مصر و اصول کلی مسئولیت مدنی، چارچوب قانونی مسئولیت مربیان را تعیین می کنند. علاوه بر این، قواعد فقهی مانند قاعده لاضرر و قاعده اتلاف در هر دو نظام حقوقی به عنوان مبانی فقهی مسئولیت مربیان مورد استناد قرار می‌گیرند. با وجود شباهت‌های کلی، تفاوت هایی در جزئیات قانونی دو کشور وجود دارد که ضرورت اصلاح و تکمیل مقررات مرتبط را برجسته می‌سازد.

نتیجه‌گیری: بر این اساس، پژوهش حاضر پیشنهادهایی برای بهبود و شفاف‌سازی قوانین مرتبط با مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در ایران و مصر ارائه می‌دهد.

استناد: آقایی بجستان، محمدرضا؛ نوری، رضا و حسینی، سیدمحمد. (۱۴۰۵). تحلیل فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی مربیان ورزش های رزمی در نظام حقوقی ایران و مصر. *پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی*، (۱۱) ۵، ۱۹-۱. https://doi.org/10.22034/api.2025.2054923.1212

ناشر: دانشگاه لرستان.

© نویسندگان.

DOI: https://doi.org/10.22034/api.2025.2054923.1212

مقدمه

مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی از جمله موضوعاتی است که در نظام‌های حقوقی مختلف به ویژه در ایران و مصر مورد توجه قرار گرفته است. از آنجا که ورزش‌های رزمی ذاتاً شامل برخوردهای فیزیکی شدید و احتمال بروز صدمات جسمانی هستند، مسئولیت مربیان در قبال ایمنی ورزشکاران یکی از مسائل کلیدی در این حوزه محسوب می‌شود. این مسئولیت شامل آموزش صحیح، رعایت استانداردهای ایمنی و نظارت بر اجرای حرکات ورزشی مطابق با اصول علمی و حرفه‌ای است. در صورت بروز حادثه، تعیین مسئولیت مربیان بر اساس قوانین مدنی و کیفری هر کشور انجام می‌شود که در این میان، نظریه تقصیر به عنوان یکی از اصول اساسی در تعیین این مسئولیت نقش دارد (کاتوزیان، ۱۳۹۵).در نظام حقوقی ایران، مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی تحت حاکمیت قانون مسئولیت مدنی (۱۳۳۹) و قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) قرار دارد. بر اساس این قوانین، در صورتی که تقصیر، بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی مربی منجر به بروز حادثه‌ای برای ورزشکار شود، وی مسئول جبران خسارت خواهد بود. از سوی دیگر، در نظام حقوقی مصر، این مسئولیت تحت مواد ۱۶۳ و ۱۶۴ قانون مدنی مصر تعریف شده است که مربیان را در قبال آسیب‌های ناشی از قصور در انجام وظایفشان مسئول می‌داند (القانون المدنی المصری، ۱۹۴۸). علاوه بر این، در رویه قضایی مصر، نظریه التزام بالإشراف (الزام به نظارت) به عنوان یکی از مبانی حقوقی در قبال مسئولیت مربیان مطرح است که بر اهمیت نقش نظارتی آن‌ها در فرایند آموزش تأکید دارد (عبدالرزاق السنهوری، ۱۹۵۴). همچنین، در هر دو کشور، مبانی فقهی مانند قاعده لاضرر و قاعده اتلاف در تعیین مسئولیت مدنی مربیان مورد استناد قرار می‌گیرد (محقق داماد، ۱۳۹۴). با وجود شباهت‌های کلی در نظام‌های حقوقی ایران و مصر، تفاوت‌هایی نیز در شیوه اعمال قوانین و مقررات مرتبط با مسئولیت مربیان ورزش‌های رزمی مشاهده می‌شود. در ایران، نبود قوانین اختصاصی در این حوزه موجب شده است که دعاوی مرتبط بیشتر بر اساس اصول کلی مسئولیت مدنی بررسی شود، در حالی که در مصر، چارچوب مشخص‌تری برای نظارت و مسئولیت‌پذیری مربیان در نظر گرفته شده است. در عین حال، در هر دو کشور، خلأهای قانونی در خصوص تعیین دقیق محدوده مسئولیت مربیان و تفکیک مسئولیت آن‌ها از مسئولیت ورزشکاران وجود دارد که ضرورت بررسی تطبیقی این موضوع را برجسته می‌سازد (بجنوردی، ۱۴۱۹ ق). ناآگاهی مربیان و ورزشکاران از حدود مسئولیت‌های خود، نبود استانداردهای ایمنی مشخص، و افزایش تعداد حوادث ورزشی، اهمیت این پژوهش را دوچندان می‌کند. بر این اساس، پرسش اصلی این تحقیق آن است که مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در نظام حقوقی ایران و مصر تا چه میزان و تحت چه شرایطی قابل تحقق است؟ این پژوهش تلاش می‌کند با بررسی منابع حقوقی و فقهی معتبر، ابعاد مختلف این مسئولیت را در دو کشور تحلیل کرده و راهکارهایی برای بهبود و شفاف‌سازی قوانین ارائه دهد.روش تحقیق این مطالعه، توصیفی–تحلیلی بوده و بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیل قوانین و مقررات مرتبط در ایران و مصر استوار است. در این راستا، ابتدا مبانی نظری مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در دو کشور بررسی شده و سپس، تفاوت‌ها و شباهت‌های قوانین مربوطه در یک چارچوب تطبیقی تحلیل می‌شود. این تحقیق در نهایت پیشنهادهایی برای تدوین یا اصلاح قوانین مرتبط با مسئولیت مربیان ورزش‌های رزمی در هر دو کشور ارائه خواهد کرد.

مبانی مسئولیت مدنی مربیان ورزشهای رزمی نظام حقوقی ایران

تعریف ورزشهای رزمی و مشروعیت آن: ورزش از نظر لغوی به معنای کار، عمل و انجام پیوسته فعالیت‌ها و تمرینات جسمی و بدنی به‌منظور تقویت قوای جسمانی و روانی آمده است (معین، ۱۳۸۴). از دیدگاه حقوقی، ورزش به مجموعه‌ای از فعالیت‌های جسمانی اطلاق می‌شود که مطابق با مجموعه‌ای از قوانین مورد توافق عمومی، با اهدافی همچون تفریح، مسابقه، افزایش نشاط فردی، مهارت‌آموزی یا دستیابی به اهداف حرفه‌ای انجام می‌شود. تعریف ورزش بستگی به نوع و هدف آن دارد، به‌گونه‌ای که برخی از انواع ورزش‌ها تنها در چارچوب فعالیت‌های تفریحی و رقابتی قرار می‌گیرند، درحالی‌که برخی دیگر مانند ورزش‌های رزمی می‌توانند جنبه‌های دفاعی و حتی شبه‌نظامی نیز داشته باشند (قلاوندی، ۱۳۹۴). ورزش‌های رزمی به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که بر اساس درگیری‌های فیزیکی تن‌به‌تن شکل گرفته و در برخی موارد، با استفاده از سلاح یا بدون سلاح انجام می‌شوند. این

ورزش‌ها تاریخی طولانی دارند و در ابتدا به‌عنوان بخشی از آموزش‌های نظامی و مهارت‌های دفاع شخصی مورد استفاده قرار می‌گرفتند. بسیاری از این سبک‌ها، نظیر کاراته، کونگ‌فو، جوجیتسو و تکواندو، ریشه در فرهنگ‌های شرقی دارند، درحالی‌که سبک‌هایی مانند مصارعه (کشتی سنتی)، شمشیربازی و بوکس در فرهنگ‌های غربی و اسلامی نیز توسعه یافته‌اند (هادی، ۱۳۹۷). هدف این ورزش‌ها، علاوه بر رقابت، تقویت مهارت‌های دفاع شخصی، افزایش توان جسمانی و ارتقای تمرکز ذهنی است (امامی، ۱۳۹۸).

از منظر فقه اسلامی، ورزش‌های رزمی به‌عنوان یک فعالیت بدنی و مهارتی، به‌طور کلی مباح تلقی می‌شوند؛ مشروط بر اینکه اهداف غیرشرعی مانند ایجاد آسیب غیرضروری، ظلم یا خشونت بی‌مورد در آن‌ها نباشد (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰). مشروعیت این ورزش‌ها ریشه در آموزه‌های اسلامی درباره تقویت توان بدنی و آمادگی جسمانی دارد. پیامبر اسلام (ص) و امامان شیعه (ع) در روایات مختلف، بر اهمیت فعالیت‌های بدنی همچون کشتی، تیراندازی و اسب‌سواری تأکید کرده‌اند که این موارد را می‌توان مصادیقی از ورزش‌های رزمی دانست (کلینی، ۱۴۰۱).

تعریف مسئولیت مدنی: مسئولیت مدنی در نظام‌های حقوقی مختلف به عنوان یکی از مبانی اصلی جبران خسارت شناخته می‌شود. در حقوق ایران، مسئولیت مدنی به معنای الزام قانونی یک شخص به جبران خسارتی است که بدون مجوز قانونی به دیگری وارد کرده است (کاتوزیان، ۱۳۹۴). مسئولیت مدنی زمانی تحقق می‌یابد که سه عنصر اصلی ضرر، فعل زیان‌بار، و رابطه سببیت میان آن‌ها برقرار باشد. بر این اساس، اگر فردی (اعم از حقیقی یا حقوقی) با فعل یا ترک فعل خود به دیگری ضرر وارد کند و بین عمل وی و خسارت وارده رابطه‌ی سببیت مستقیم وجود داشته باشد، مسئول جبران آن خواهد بود (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۰).در قانون مسئولیت مدنی ایران (۱۳۳۹)، در ماده ۱ چنین آمده است: هر کس بدون مجوز قانونی، عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد شده، لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود خواهد بود. (قانون مسئولیت مدنی، ۱۳۳۹، ماده ۱).

علاوه بر این، قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) نیز در مواردی که مسئولیت مدنی ناشی از جرم باشد، قواعد خاصی را برای جبران خسارت پیش‌بینی کرده است. به موجب ماده ۴۹۲ قانون مجازات اسلامی، اگر فردی به طور عمدی یا در نتیجه بی‌احتیاطی به دیگری آسیبی وارد کند، مکلف به پرداخت دیه خواهد بود (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۹۲، ماده ۴۹۲). بنابراین، مسئولیت مدنی می‌تواند ناشی از عمل غیرعمدی (بی‌احتیاطی یا سهل‌انگاری) یا ناشی از جرم باشد. در حوزه مسئولیت مدنی ورزشکاران و مربیان، اگرچه قوانین خاصی در حقوق ایران وجود ندارد، اما بر اساس قواعد کلی مسئولیت مدنی، در صورتی که مربی در انجام وظایف آموزشی، نظارتی یا حفاظتی خود کوتاهی کند و این امر منجر به خسارت برای ورزشکار شود، مسئول جبران آن خواهد بود. برای مثال، اگر مربی ورزش‌های رزمی به درستی نکات ایمنی را آموزش ندهد یا در هنگام تمرین بر اجرای صحیح تکنیک‌ها نظارت نکند و در نتیجه، ورزشکار دچار آسیب شود، بر اساس نظریه تقصیر، مربی مسئول خواهد بود (بجنوردی، ۱۴۱۹ ق).

مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی مربیان ورزشی: مربیان ورزشی، به عنوان افراد متخصص و مسئول در هدایت ورزشکاران، موظف‌اند با اعمال مراقبت متعارف، از وقوع آسیب‌های قابل پیش‌بینی جلوگیری کنند. معیار عرفی مراقبت در هر رشته ورزشی متفاوت است؛ به‌ویژه در ورزش‌های خشن و پرخطر مانند ورزش‌های رزمی، میزان این مراقبت افزایش یافته و مربیان باید استانداردهای ایمنی دقیق‌تری را رعایت کنند (کاتوزیان، ۱۳۹۴). در این راستا، مربیان نه‌تنها در قبال آموزش صحیح فنون ورزشی، بلکه در نظارت بر اجرای حرکات، کنترل شرایط تمرینی و پیشگیری از خطرات ناگهانی نیز مسئولیت دارند (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۰).

در حقوق ایران و فقه اسلامی، مسئولیت مدنی مربیان تحت تأثیر مجموعه‌ای از قواعد و اصول فقهی و حقوقی قرار دارد. این قواعد، مبانی مسئولیت مدنی را مشخص کرده و حدود و شرایط جبران خسارت در صورت وقوع آسیب را تعیین می‌کنند. مهم‌ترین این اصول عبارت‌اند از: قاعده لاضرر، قاعده اتلاف، قاعده تسبیب، نظریه تقصیر و نظریه خطر که هر یک در جایگاه خود می‌توانند مبنای مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی باشند. در ادامه، این اصول به تفصیل بررسی خواهند شد.

اتلاف و تسبیب: قاعده اتلاف به این معناست که اگر فردی بدون رضایت مالک، مال دیگری را از بین ببرد یا موجب خسارت به آن شود، مسئول جبران خسارت خواهد بود. در این حالت، ضمان (مسئولیت مدنی) به‌طور کامل بر عهده فرد تلف‌کننده است و او باید مال از بین رفته را در موارد مثلی با مثل آن و در موارد قیمی با پرداخت قیمت جبران کند (کاتوزیان، ۱۳۹۵). این قاعده یکی از اصول قطعی فقه اسلامی است و تمامی فقهای شیعه و سنی بر پذیرش آن اتفاق‌نظر دارند. شیخ طوسی در المبسوط (طوسی، ۱۴۰۸) و ابن ادریس حلی در السرائر (حلی، ۱۴۱۳) این قاعده را از ضروریات فقه دانسته‌اند و برای اثبات آن به آیه شریفه «فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم» (بقره: ۱۹۴) استناد کرده‌اند. بر اساس این آیه، تجاوز به حقوق دیگران مستلزم جبران خسارت است. بدون تردید، اتلاف مال دیگری بدون اجازه او، نوعی تجاوز به حقوق محسوب می‌شود و در نتیجه، شخصی که چنین اقدامی انجام دهد، ضامن جبران خسارت خواهد بود (موسوی بجنوردی، ۱۴۱۹ ق).

فقها اتلاف را از نظر میزان دخالت فرد در وقوع خسارت به دو نوع تقسیم کرده‌اند: اتلاف مستقیم که زمانی رخ می‌دهد که شخص مستقیماً و بدون هیچ واسطه‌ای، موجب تلف شدن مال دیگری شود و اتلاف غیرمستقیم که به آن تسبیب نیز گفته می‌شود و زمانی رخ می‌دهد که فرد، مقدمات تلف شدن مال را فراهم می‌کند، اما نقش او غیرمستقیم است. در این حالت، علت تامه (سبب اصلی) تلف شدن مال به‌طور کامل از جانب فرد نبوده، اما اگر او اقدام خاصی انجام نمی‌داد، مال از بین نمی‌رفت. نمونه‌ای از اتلاف غیرمستقیم، حفر چاه در مسیر عمومی است که منجر به سقوط یک شخص یا حیوان در آن شود. در این مورد، شخص حفرکننده مستقیماً تلف را انجام نداده، اما چون علت اصلی تلف شدن بوده است، مسئول جبران خسارت خواهد بود (موسوی بجنوردی، ۱۴۱۹ ق).

در فعالیت‌های ورزشی نیز قاعده اتلاف و تسبیب نقش کلیدی در تعیین مسئولیت ورزشکاران و مربیان ایفا می‌کند. در صورتی که اقدامات ورزشکاران یا مربیان منجر به خسارت بدنی یا مالی برای دیگران شود، این قواعد برای تعیین مسئولیت مدنی آن‌ها به کار می‌رود. بر اساس این قواعد، در سه وضعیت زیر مسئولیت جبران خسارت ثابت خواهد بود: اول، اتلاف مستقیم توسط ورزشکار، مانند زمانی که یک ورزشکار در جریان رقابت، نیزه‌ای پرتاب کند و به فردی برخورد کند و او را مصدوم سازد یا توپی که توسط یک بازیکن شوت شده است، موجب نابینایی شخصی شود یا به شیشه منزل دیگری برخورد کرده و آن را بشکند که در این صورت، مسئولیت جبران خسارت بر عهده فرد خاطی خواهد بود، مگر آنکه متضرر آگاهانه این خطر را پذیرفته باشد (بجنوردی، ۱۴۱۹ ق). دوم، مسئولیت مربیان در نتیجه تسبیب، مانند زمانی که مربی در آموزش صحیح یا نظارت بر ورزشکار کوتاهی کند و این کوتاهی منجر به آسیب یا مرگ ورزشکار شود. محقق حلی در شرایع الاسلام بیان می‌کند: اگر فردی فرزند خود را به مربی شنا بسپارد و به دلیل تفریط (کوتاهی در نظارت و آموزش صحیح)، فرزند غرق شود، مربی ضامن خواهد بود؛ اما اگر فرزند بالغ و رشید باشد، مربی ضامن نیست، زیرا در این صورت، مسئولیت متوجه خود فرد خواهد بود (حلی، ۱۴۱۳ ق). این حکم نشان می‌دهد که اگر مربی در آموزش صحیح یا نظارت بر اجرای تکنیک‌های ورزشی کوتاهی کند و این کوتاهی منجر به آسیب یا مرگ ورزشکار شود، مسئول جبران خسارت خواهد بود. این مسئله در ورزش‌های رزمی که ریسک بالایی دارند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا عدم نظارت دقیق مربی بر نحوه اجرای فنون رزمی می‌تواند منجر به آسیب‌های جدی یا حتی مرگ ورزشکار شود.

سومین مورد از کاربرد قاعده اتلاف و تسبیب در ورزش‌های رزمی، مربوط به نقص تجهیزات ورزشی است. علاوه بر خطرات ذاتی این ورزش‌ها، اگر یک تجهیزات ورزشی غیراستاندارد (مانند کیسه بوکس نامرغوب، شمشیر نامتعادل، یا تشک غیراصولی) باعث آسیب به ورزشکار شود، مسئولیت متوجه تولیدکننده، فروشنده و حتی باشگاهی است که از این وسایل استفاده کرده است. اگر باشگاه ورزشی آگاه باشد که یک دستکش بوکس دارای نقص فنی است و بااین‌حال از آن استفاده کند و موجب آسیب ورزشکار شود، باشگاه نیز به عنوان سبب‌ساز حادثه، مسئول جبران خسارت خواهد بود. همچنین، اگر یک سازنده تجهیزات ورزشی، وسایل غیراستاندارد تولید کند و این وسایل منجر به آسیب شود، او به عنوان مسبب حادثه مسئول خواهد بود (بشیریه، ۱۳۹۶). بنابراین، در حقوق ایران و فقه اسلامی، قاعده اتلاف و تسبیب نه تنها در حوزه مسئولیت مدنی افراد عادی، بلکه در حیطه ورزش‌های رزمی نیز به‌عنوان مبنایی برای تعیین مسئولیت مربیان و ورزشکاران مورد استفاده قرار می‌گیرد. رعایت دقت و احتیاط در آموزش‌های

ورزشی، استفاده از تجهیزات استاندارد و نظارت بر تمرینات، از جمله مواردی هستند که عدم رعایت آن‌ها می‌تواند موجب تحقق مسئولیت مدنی شود.

قاعده لاضرر: یکی از مهم‌ترین قواعد فقهی در شریعت اسلامی است که در زمینه‌های مختلف عبادات، معاملات، مسئولیت مدنی و کیفری مورد استناد فقها قرار می‌گیرد. این قاعده، که مستند به حدیث نبوی مشهور «لا ضرر و لا ضرار فی الإسلام» است، به‌طور کلی بیانگر نفی هرگونه حکم یا رفتار زیان‌آور و ناعادلانه است که در نظام حقوقی اسلام پذیرفته نمی‌شود (شهیدی، ۱۳۸۳).

در قرآن کریم نیز آیات متعددی وجود دارد که از ضرر رساندن به دیگران نهی کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، خداوند در آیه «وَ لا تَبْخَسُوا النّاسَ أَشْياءَهُمْ» (شعراء: ۱۸۳) بر ممنوعیت تجاوز به حقوق دیگران تأکید کرده است. همچنین، در آیه ۲۳۳ سوره بقره، دستور داده شده است که افراد نباید در روابط اجتماعی و اقتصادی خود، موجب ضرر و زیان یکدیگر شوند (لا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ). بر همین اساس، فقها این قاعده را به عنوان یکی از اصول بنیادین فقه اسلامی در جهت حمایت از حقوق افراد و جلوگیری از هرگونه ضرر ناحق، تفسیر کرده‌اند (محمدی، ۱۳۸۲). قاعده لاضرر در مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی نیز کاربرد دارد. مربیان و ورزشکارانی که با اقدامات خود موجب وارد آمدن آسیب به دیگران شوند، مطابق این قاعده مسئول جبران ضرر خواهند بود. در واقع، اگر مربی در آموزش صحیح و ایمن‌سازی محیط تمرین کوتاهی کند و این کوتاهی منجر به آسیب‌دیدگی یا خسارت جانی و مالی ورزشکاران یا اشخاص ثالث شود، مطابق با قاعده لاضرر، او مسئول شناخته خواهد شد. به همین دلیل، در حقوق ایران، ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی (۱۳۳۹) و مواد ۴۹۲ و ۵۰۶ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) بر این اصل تأکید دارند که هرگونه ضرر بدون مجوز قانونی، مستوجب جبران است (بجنوردی، ۱۴۱۹ ق). حدّ و ملاک ضرر در قاعده لاضرر بر اساس عرف جامعه تعیین می‌شود. به این معنا که آنچه را که عرف ضرر بداند، با این قاعده منتفی خواهد بود. از آنجا که ضرر به نسبت اشخاص، اموال، زمان‌ها و مکان‌ها ممکن است متفاوت باشد، این قاعده بسته به شرایط هر مورد، تفسیری متناسب با مقتضیات عرفی و حقوقی خواهد داشت (نراقی، ۱۴۲۱ ق).علاوه بر این، قاعده لاضرر ارتباط مستقیمی با قراردادهای ورزشی میان بازیکنان، مربیان و سازمان‌های ورزشی دارد. مسئولیت مدنی در این حوزه می‌تواند قراردادی یا قهری باشد. در بسیاری از موارد، مسئولیت‌های مربیان در قالب قراردادهای صریح یا ضمنی تعریف می‌شود. بااین‌حال، چنانچه یک مربی یا ورزشکار با نقض قرارداد و عدم رعایت استانداردهای ایمنی باعث آسیب به دیگری شود، زیان‌دیده می‌تواند با استناد به قاعده لاضرر، جبران خسارت خود را از طریق مسئولیت قهری نیز مطالبه کند. در این حالت، جمع میان مسئولیت قراردادی و قهری ممکن خواهد بود و زیان‌دیده می‌تواند بر اساس مبنای دعوای خسارت، یکی از این دو مسیر را انتخاب کند.

با توجه به موارد فوق، قاعده لاضرر یکی از مهم‌ترین مبانی فقهی مسئولیت مدنی در ورزش‌های رزمی محسوب می‌شود. این قاعده بیانگر آن است که هرگونه رفتار یا کوتاهی که منجر به ضرر شود، مستوجب ضمان خواهد بود و مربیان، ورزشکاران و حتی سازمان‌های ورزشی، ملزم به رعایت این اصل در تمامی تعاملات ورزشی خود هستند.

قاعده تقصیر: قاعده تقصیر یکی از اصول بنیادین در مسئولیت مدنی است که بر اساس آن، هر شخص تنها زمانی مسئول جبران خسارت است که مرتکب تقصیر شده و این تقصیر منجر به ورود ضرر به دیگری شود. بر مبنای این نظریه، زیان‌دیده باید ثابت کند که تقصیر شخص مقابل، سبب ورود خسارت شده است؛ بنابراین، در احراز تقصیر، زیان‌دیده نقش مدعی را دارد و باید دلایل کافی برای اثبات آن ارائه دهد (کاتوزیان، ۱۳۸۹). مطابق این قاعده، مسئولیت تنها زمانی ایجاد می‌شود که میان تقصیر و خسارت، رابطه‌ی سببیت مستقیم وجود داشته باشد. به بیان دیگر، اگر فردی بدون ارتکاب تقصیر موجب ضرر شود، مسئولیتی متوجه او نخواهد بود. در حوزه مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی، نظریه تقصیر نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. مدیران و مسئولان مراکز ورزشی و تربیت‌بدنی، به‌ویژه در مراکز آموزشی و دانشکده‌های نظامی و انتظامی، موظف‌اند در انتخاب مربیان متخصص و واجد شرایط دقت کافی داشته باشند. چنانچه به دلیل عدم صلاحیت مربی ورزش‌های رزمی، خسارتی به متربیان تحت آموزش وارد شود، مسئولیت جبران آن متوجه مسئولان خواهد بود. این مسئولیت ناشی از قصور در گزینش مربی مناسب و عدم رعایت استانداردهای ایمنی در آموزش‌های رزمی است و در چارچوب قاعده تقصیر قرار می‌گیرد.

از دیدگاه فقه اسلامی، فقها بر این نکته تأکید دارند که اگر فردی فرزند صغیر خود را برای فراگیری شنا به فرد دیگری بسپارد و فرزند غرق شود، معلم مسئول خواهد بود؛ زیرا او موظف بوده است که در نگهداری و مراقبت از وی دقت کند و وقوع حادثه، نشان‌دهنده تقصیر او در حفاظت است. اما اگر متربی بالغ و رشید باشد، مربی تنها در صورتی مسئول شناخته خواهد شد که اثبات شود در انجام وظایف خود مرتکب تقصیر شده است (ابن قدامه، ۱۴۳۰؛ نجفی، ۱۴۲۵؛ شهید ثانی، ۱۴۲۵؛ حسینی عاملی، ۱۴۳۰؛ اردبیلی، ۱۴۳۰).

در حقوق ایران نیز این اصل مورد پذیرش قرار گرفته است. ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی (۱۳۳۹) بیان می‌کند که: «کسی که نگهداری یا مراقبت مجنون یا صغیر قانوناً یا بر حسب قرارداد به عهده او است، در صورت تقصیر در نگهداری یا مراقبت، مسئول جبران زیان وارده از ناحیه مجنون و یا صغیر خواهد بود و در صورتی که استطاعت جبران تمام یا قسمتی از زیان وارده را نداشته باشد، از مال مجنون یا صغیر زیان جبران خواهد شد.» این ماده تأکید دارد که چنانچه مربی مسئولیت نگهداری و مراقبت از صغیر یا ورزشکاری را که تحت نظارت او آموزش می‌بینند، بر عهده داشته باشد و در این مسئولیت کوتاهی کند، مسئول جبران خسارت خواهد بود. البته درباره مسئولیت مربیان در قبال صغار و افراد تحت آموزش، دیدگاه‌های مختلفی در فقه و حقوق مطرح شده است. برخی از فقها و حقوقدانان معتقدند که مسئولیت مربی تنها زمانی محقق می‌شود که تقصیر او اثبات گردد؛ اما برخی دیگر بر این باورند که با توجه به نقش نظارتی مربیان، در صورت وقوع حادثه، اصل بر مسئولیت آن‌ها خواهد بود، مگر آنکه خلاف آن ثابت شود (شیرازی، ۱۴۳۰). در ورزش‌های رزمی، که ماهیت خشن و پرخطر آن‌ها احتمال وقوع آسیب‌های جسمانی را افزایش می‌دهد، رعایت استانداردهای ایمنی توسط مربیان، امری ضروری است. عدم رعایت این استانداردها، حتی اگر ناشی از سهل‌انگاری یا قصور غیرعمدی باشد، می‌تواند موجب تحقق مسئولیت مدنی مربی گردد. به همین دلیل، در رویه قضایی ایران، در دعاوی مرتبط با آسیب‌های ورزشی، دادگاه‌ها معمولاً بر اساس نظریه تقصیر اقدام به بررسی پرونده‌ها می‌کنند. بر این اساس، قاعده تقصیر یکی از مهم‌ترین مبانی مسئولیت مدنی در ورزش‌های رزمی محسوب می‌شود. مربیان موظف‌اند در آموزش، نظارت بر تمرینات و ایجاد محیط ایمن برای ورزشکاران بالاترین میزان احتیاط و دقت را به کار گیرند، در غیر این صورت، بر اساس فقه اسلامی و حقوق ایران، مسئول جبران خسارات خواهند بود.

مبانی مسئولیت مدنی مربیان ورزشهای رزمی نظام حقوقی مصر

تعریف مسئولیت مدنی: مسئولیت مدنی در نظام حقوقی مصر به‌عنوان یکی از مبانی اصلی جبران خسارت در حقوق خصوصی، در قانون مدنی مصر مصوب ۱۹۴۸ تعریف شده است. این مسئولیت بر نظریه تقصیر استوار است و بر اساس آن، هر شخصی که با ارتکاب خطا موجب ورود ضرر به دیگری شود، ملزم به جبران خسارت خواهد بود. طبق ماده ۱۶۳ قانون مدنی مصر: «هر خطایی که موجب ضرر به دیگری شود، شخص خاطی را ملزم به جبران خسارت خواهد کرد.» این ماده به‌وضوح نشان می‌دهد که مسئولیت مدنی تنها در صورتی تحقق می‌یابد که سه عنصر اساسی وجود داشته باشد:

۱. خطا (تقصیر): رفتار نادرست یا کوتاهی در انجام وظایف.

۲. ضرر: آسیبی که به شخص یا مال دیگری وارد شده است.

۳. رابطه سببیت: ارتباط مستقیم میان تقصیر و ضرر وارده.

همچنین، ماده ۱۶۴ قانون مدنی مصر تصریح می‌کند که: شخص زمانی مسئول جبران خسارت خواهد بود که ثابت شود میان فعل زیان‌بار و ضرر وارده، رابطه سببیت مستقیم وجود دارد. (القانون المدنی المصری، ۱۹۴۸)بنابراین، در حقوق مصر، هیچ فردی صرف‌نظر از نقش و جایگاه خود، بدون اثبات تقصیر، مسئول جبران خسارت نخواهد بود. این اصل در دعاوی مربوط به ورزش‌های رزمی و مسئولیت مربیان ورزشی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی: نظام حقوقی مصر، به دلیل پیوند عمیق با فقه اهل تسنن و تأثیرپذیری از نظام‌های حقوقی رومی – ژرمنی، رویکردی دوگانه نسبت به مسئولیت مدنی دارد. از یک سو، قانون مدنی مصر مصوب ۱۹۴۸، که متأثر از حقوق فرانسه است، مسئولیت مدنی را بر نظریه تقصیر استوار می‌داند (السنهوری، ۱۹۵۲). از سوی دیگر،

قواعد فقهی اهل تسنن مانند لاضرر، اتلاف و تسبیب به‌عنوان مبانی فقهی در تعیین مسئولیت مدنی مورد استفاده قرار می‌گیرند (الزحیلی، ۲۰۰۴). در حقوق ورزش مصر، علاوه بر قانون مدنی، قانون ورزش (۲۰۱۷) نیز به صراحت مسئولیت مربیان ورزشی را مشخص کرده است. طبق ماده ۲۴ این قانون: مربیان ورزشی موظف‌اند استانداردهای ایمنی را در برنامه‌های آموزشی رعایت کنند. در صورت وقوع آسیب ناشی از قصور مربی، وی مسئول جبران خسارت خواهد بود و ممکن است تحت پیگرد قانونی قرار گیرد. (القانون الریاضی المصری، ۲۰۱۷). این قانون، مربیان را ملزم به رعایت استانداردهای ایمنی و حفظ سلامت ورزشکاران می‌داند و در صورت اثبات تقصیر، مسئول جبران خسارت خواهند بود (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). در فقه اهل تسنن، که مبنای شرعی محاکم قضایی مصر است، مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی بر پایه قواعدی همچون لاضرر، اتلاف، تسبیب و تقصیر استوار است (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق). این قواعد، ضامن عدالت و جبران خسارت در مواردی هستند که مربی، به‌عنوان مسئول مستقیم یا غیرمستقیم، در آسیب‌های وارده به ورزشکاران نقش داشته باشد. در ادامه، مهم‌ترین قواعد فقهی و حقوقی که در نظام حقوقی مصر بر مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی تأثیر دارند، مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

قاعده اتلاف و تسبیب: این دو قاعده یکی از اصول مهم فقهی در حقوق اسلامی و نظام حقوقی مصر است که در تعیین مسئولیت مدنی افراد، از جمله مربیان ورزش‌های رزمی، نقش اساسی دارد. در فقه اهل تسنن، این قاعده به‌عنوان مبنای جبران خسارت مورد تأکید قرار گرفته است و در حقوق مدنی مصر نیز به‌طور مستقیم بر اساس مواد ۱۶۳ و ۱۶۴ قانون مدنی اعمال می‌شود (السنهوری، ۱۹۵۲: ۴۵۸). اتلاف به این معناست که اگر فردی به‌طور مستقیم و بدون واسطه موجب تلف شدن مال یا جان دیگری شود، مسئول جبران آن خواهد بود. فقهای حنفی و شافعی این قاعده را با استناد به حدیث نبوی «من أتلف مال الغیر فهو له ضامن» (هرکس مال دیگری را تلف کند، ضامن است) پذیرفته‌اند (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). در مقابل، تسبیب به حالتی اشاره دارد که شخصی شرایطی را ایجاد کند که منجر به ورود ضرر به دیگری شود، حتی اگر خود مستقیماً مرتکب عمل زیان‌بار نشده باشد. در فقه مالکی و حنبلی، اگر فردی موجب ایجاد شرایطی شود که باعث ضرر به دیگری گردد، ضامن خواهد بود، مشروط بر اینکه بین فعل او و ضرر وارده رابطه سببیت مستقیم وجود داشته باشد (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق). در فعالیت‌های ورزشی، به‌ویژه در ورزش‌های رزمی، اتلاف و تسبیب نقش مهمی در تعیین مسئولیت مدنی مربیان دارد. اگر مربی مستقیماً با اقدام نادرست خود موجب آسیب به متربی شود، مسئولیت وی بر مبنای اتلاف خواهد بود. اما اگر کوتاهی او در نظارت، فراهم نکردن تجهیزات ایمن، یا آموزش نادرست باعث آسیب ورزشکار شود، مسئولیت او بر اساس تسبیب اثبات می‌شود (الزحیلی، ۲۰۰۴). اگر مربی در حین آموزش، مستقیماً فن یا ضربه‌ای را روی متربی اجرا کند و موجب آسیب وی شود، طبق قاعده اتلاف، ضامن خواهد بود. همچنین، در مواردی که مربی دستور انجام یک فن خطرناک را بدهد و این حرکت موجب صدمه شود، او مسئولیت مستقیم دارد، زیرا خود عامل تلف محسوب می‌شود (السرخسی، ۱۴۱۴ ق). از سوی دیگر، در صورتی که مربی در تأمین تجهیزات ایمن (مانند دستکش، محافظ یا تشک مناسب) کوتاهی کند و این کوتاهی منجر به آسیب‌دیدگی ورزشکار شود، وی بر اساس قاعده تسبیب مسئول خواهد بود. چنانچه مربی نظارت کافی بر تمرینات نداشته باشد و ورزشکاران بدون رعایت اصول ایمنی دچار حادثه شوند، مسئولیت وی به‌عنوان مسبب اثبات می‌شود (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق).

قاعده لاضرر: یکی دیگر از اصول اساسی فقه اهل تسنن که تأثیر عمیقی بر نظام حقوقی مصر به‌ویژه در تعیین مسئولیت مدنی گذاشته، قاعده لاضرر است، این قاعده در تمام مذاهب فقهی اهل تسنن پذیرفته شده و به عنوان مبنای منع ضرر و جبران خسارت در دعاوی مدنی، از جمله دعاوی ورزشی، مورد استفاده قرار می‌گیرد (الزحیلی، ۲۰۰۴). در فقه حنفی و شافعی، قاعده لاضرر به این معناست که هرگونه اقدام یا ترک فعلی که موجب ورود ضرر به دیگری شود، ممنوع بوده و فرد مسئول جبران خسارت خواهد بود. در فقه مالکی و حنبلی، این قاعده نه‌تنها در روابط بین افراد، بلکه در مسئولیت‌های ناشی از اقدامات غیرمستقیم نیز اعمال می‌شود، به این معنا که اگر فردی (از جمله مربی ورزشی) در اثر بی‌احتیاطی یا عدم رعایت موازین شرعی، زمینه‌ساز ورود ضرر به دیگری شود، ضامن خواهد بود (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق). در نظام حقوقی مصر، این قاعده نه‌تنها در فقه اسلامی، بلکه در قوانین مدنی و ورزشی نیز بازتاب یافته است. ماده ۱۶۳ قانون مدنی مصر بیان می‌کند که: «هر خطایی که موجب ضرر به دیگری شود، شخص خاطی را ملزم به جبران خسارت خواهد کرد.» این ماده که تحت تأثیر مستقیم قاعده لاضرر تدوین شده، تصریح

می‌کند که ضرر نباید بدون جبران باقی بماند و هر فردی که به دیگری آسیب برساند، مسئول خواهد بود (السنهوری، ۱۹۵۲: ۴۶۵). در ورزش‌های رزمی، به دلیل ماهیت خشن و پرخطر آن‌ها، قاعده لاضرر کاربرد ویژه‌ای در مسئولیت مدنی مربیان دارد. اگر مربی در اثر بی‌احتیاطی، عدم رعایت اصول ایمنی، یا آموزش نادرست موجب آسیب ورزشکار شود، مسئولیت او بر اساس قاعده لاضرر اثبات خواهد شد (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). به‌عنوان مثال: در فقه شافعی، تصریح شده است که «اگر معلم شنا در نظارت بر متربی کوتاهی کند و این کوتاهی موجب غرق شدن وی شود، ضامن است، زیرا ضرر ناشی از عدم رعایت احتیاط متوجه اوست» (السرخسی، ۱۴۱۴ ق). در فقه حنفی و مالکی، هر نوع قصور در حفظ جان و سلامت دیگری، حتی اگر به‌صورت غیرعمدی باشد، موجب مسئولیت مدنی خواهد بود (القرافی، ۱۴۲۱ ق). در حقوق ورزشی مصر نیز ماده ۲۴ قانون ورزش مصر (۲۰۱۷) به‌طور مستقیم به این مسئله اشاره کرده و بیان می‌کند که: «مربیان موظف‌اند که تمامی استانداردهای ایمنی را رعایت کنند. در صورت وقوع آسیب ناشی از قصور آن‌ها، مسئول جبران خسارت خواهند بود.» (القانون الریاضی المصری، ۲۰۱۷).

قاعده تقصیر: این قاعده یکی از اصول اساسی در حقوق مدنی و فقه اسلامی است که تأثیر قابل‌توجهی بر نظام حقوقی مصر دارد. قاعده تقصیر بیان می دارد که هر فردی که به دلیل ارتکاب تقصیر (کوتاهی، بی‌احتیاطی یا عدم رعایت موازین شرعی و قانونی) موجب ورود ضرر به دیگری شود، مسئول جبران خسارت خواهد بود (الزحیلی، ۲۰۰۴).

در فقه اهل تسنن، تقصیر به دو دسته تقصیر به ترک فعل و تقصیر به فعل نادرست تقسیم می‌شود:

تقصیر به ترک فعل: مانند عدم رعایت استانداردهای ایمنی در تمرینات ورزشی توسط مربیان.

تقصیر به فعل نادرست: مانند آموزش نادرست فنون رزمی یا توصیه به اجرای حرکات خطرناک بدون رعایت ایمنی (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق).در فقه حنفی، معیار تقصیر رعایت عرف و احتیاط متعارف است. اگر شخصی، از جمله مربی ورزشی، رفتاری مغایر با عرف و استانداردهای معمول انجام دهد و این رفتار موجب خسارت شود، ضامن خواهد بود (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). در فقه مالکی و شافعی، هر فردی که مسئولیت هدایت یا راهنمایی دیگری را بر عهده دارد، در صورت کوتاهی یا بی‌احتیاطی، مسئول جبران ضرر خواهد بود (القرافی، ۱۴۲۱ ق).در ورزش‌های رزمی، قاعده تقصیر نقش کلیدی در تعیین مسئولیت مربیان دارد. اگر مربی در اثر آموزش نادرست یا عدم نظارت کافی موجب آسیب به ورزشکار شود، تقصیر وی احراز شده و مسئول جبران خسارت خواهد بود. به‌عنوان مثال: اگر مربی، بدون در نظر گرفتن توانایی ورزشکار، او را مجبور به انجام یک فن خطرناک کند و این فن منجر به آسیب شود، او طبق فقه حنفی و مالکی ضامن خواهد بود (السرخسی، ۱۴۱۴ ق). چنانچه مربی از تجهیزات غیراستاندارد استفاده کند یا محیط تمرین را ایمن‌سازی نکند، وی مسئول تمامی خسارات وارده خواهد بود، زیرا ترک احتیاط، تقصیر محسوب می‌شود (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق). حقوق مصر نیز این رویکرد فقهی را پذیرفته و در قوانین ورزشی خود تأکید کرده است که مربیان در صورت قصور در انجام وظایف خود، مسئول جبران خسارت خواهند بود. ماده ۲۴ قانون ورزش مصر (۲۰۱۷) مقرر می‌دارد: هر مربی موظف است استانداردهای ایمنی را رعایت کند. در صورت وقوع حادثه ناشی از بی‌احتیاطی، سهل‌انگاری یا عدم رعایت اصول آموزش، مربی مسئول خواهد بود. (القانون الریاضی المصری، ۲۰۱۷). علاوه بر اتلاف، تسبیب، لاضرر و تقصیر، چندین قاعده فقهی دیگر در فقه اهل تسنن وجود دارد که بر مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در نظام حقوقی مصر تأثیر می‌گذارند. این قواعد شامل قاعده ضمان ید، قاعده العدوان، قاعده الغرر، و قاعده التعزیر بالمال است که در دعاوی مرتبط با خسارات ورزشی، به‌ویژه مسئولیت مربیان، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

قاعده ضمان ید: این قاعده بیان می‌کند که هر فردی که مال یا جان دیگری را بدون اجازه و یا برخلاف ضوابط شرعی در اختیار بگیرد، مسئول جبران خسارت آن خواهد بود (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). در فقه حنفی و مالکی، این قاعده به‌ویژه در مواردی که فردی امانت‌دار دیگری است، اجرا می‌شود (السرخسی، ۱۴۱۴ ق). در زمینه ورزش‌های رزمی، مربیان در نقش امانت‌داران جان و سلامت متربیان قرار دارند. اگر مربی در ایفای این وظیفه کوتاهی کند و متربی در اثر این کوتاهی آسیب ببیند، مربی مسئول خواهد بود. حقوق مصر نیز در ماده ۶۸۳ قانون مدنی خود، این اصل را تأیید کرده است که اگر فردی مسئول حفظ و نگهداری جان یا مال دیگری باشد، در صورت قصور یا سهل‌انگاری، ضامن است (القانون المدنی المصری، ۱۹۴۸).

قاعده العدوان: قاعده العدوان یا تعدی و تفریط، به معنای هرگونه تجاوز از حدود متعارف و یا کوتاهی در انجام وظایف است که موجب ورود ضرر به دیگری شود (القرافی، ۱۴۲۱ ق).در فقه شافعی و حنبلی، مربیانی که در آموزش اصول ایمنی و محافظت از ورزشکاران کوتاهی کنند، مرتکب تفریط شده و مسئول خواهند بود (ابن قدامه، ۱۴۳۰ ق). اگر مربی ورزشکار را به انجام حرکات خطرناک مجبور کند یا بدون رعایت استانداردهای لازم، تکنیک‌های رزمی را آموزش دهد و این امر منجر به آسیب شود، بر اساس قاعده العدوان ضامن خواهد بود.

قاعده الغرر: این قاعده بیان می‌کند که هر عملی که دارای ریسک یا عدم قطعیت شدید باشد، از نظر شرعی مردود است (الزحیلی، ۲۰۰۴). قاعده الغرر که بیشتر در فقه مالکی و شافعی توسعه یافته، در حقوق ورزشی مصر برای ایمنی ورزشکاران و پیشگیری از آسیب‌های ناشی از حرکات خطرناک به کار می‌رود. اگر مربی، بدون آگاهی دادن کافی به متربی، او را در معرض حرکتی پرریسک قرار دهد که احتمال آسیب در آن بالا است، مسئولیت وی از نظر فقهی و حقوقی مصر بر اساس قاعده الغرر اثبات خواهد شد (ابن نجیم، ۱۴۲۵ ق). حقوق مصر در ماده ۱۲۲ قانون ورزش (۲۰۱۷) نیز تصریح کرده است که مربیان نباید بدون توضیح کافی، متربی را به اجرای حرکاتی که برای وی خطرناک است، مجبور کنند.

قاعده التعزیر بالمال: در فقه اهل تسنن، به‌ویژه فقه مالکی و حنبلی، اگر فردی به دلیل بی‌احتیاطی شدید، موجبات آسیب به دیگری را فراهم کند، می‌توان علاوه بر جبران خسارت، او را به مجازات مالی (تعزیر مالی) نیز محکوم کرد (القرافی، ۱۴۲۱ ق).در محاکم قضایی مصر، اگر مربی به‌دلیل تخلف شدید از اصول ایمنی، منجر به آسیب جدی ورزشکار شود، ممکن است علاوه بر پرداخت خسارت، با جریمه نقدی نیز مواجه شود. این اصل در ماده ۲۷ قانون ورزش مصر (۲۰۱۷) نیز به رسمیت شناخته شده و تصریح می‌کند که هرگونه بی‌احتیاطی شدید که منجر به صدمات جدی شود، می‌تواند علاوه بر مسئولیت مدنی، مجازات کیفری نیز در پی داشته باشد (القانون الریاضی المصری، ۲۰۱۷).

نتیجه‌گیری

نظام‌های حقوقی ایران و مصر، با وجود اشتراک در مبانی اسلامی، در تطبیق قواعد فقهی و حقوقی بر مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی تفاوت‌های اساسی دارند. در ایران، فقه امامیه به‌عنوان بنیان نظام حقوقی، علاوه بر قواعد عمومی مسئولیت مدنی، تأکید ویژه‌ای بر اصولی مانند اتلاف، تسبیب، لاضرر، ضمان ید، غرور و ضمان قهری دارد. در مقابل، حقوق مصر، که مبتنی بر فقه اهل تسنن و تأثیرپذیر از نظام حقوقی رومی–ژرمنی است، با رویکردی مدرن‌تر، قواعد مسئولیت را بر اساس نظریه تقصیر و اصول قانون مدنی تدوین کرده است. این تفاوت‌های بنیادین، موجب تمایز در تعیین مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در هر دو کشور شده است. با بررسی رویه قضایی ایران و مصر در دعاوی مربوط به آسیب‌های ناشی از ورزش‌های رزمی، مشخص می‌شود که هر دو کشور قاعده اتلاف را در مواردی که مربی مستقیماً موجب آسیب شود، به‌عنوان مبنای اصلی مسئولیت مدنی می‌پذیرند. دادگاه‌های ایران و مصر، در صورتی که مربی در اثر اجرای نادرست یک تکنیک، استفاده از فنون رزمی خطرناک بدون رعایت اصول ایمنی یا ایراد ضربه در حین تمرین موجب صدمه شود، وی را بر اساس این قاعده و مواد قانونی مرتبط مسئول می‌دانند. در حقوق ایران، این موضوع در مواد ۱ و ۳ قانون مسئولیت مدنی و ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی مورد تأکید قرار گرفته است، درحالی‌که در مصر، مواد ۱۶۳ و ۱۶۴ قانون مدنی و ماده ۲۴ قانون ورزش (۲۰۱۷) همین اصل را تأیید می‌کنند. در مواردی که مربی بدون آنکه خود مستقیماً اقدام به ایراد ضربه کند، به دلیل عدم نظارت یا عدم تأمین تجهیزات ایمنی کافی موجب وقوع حادثه شود، دادگاه‌های هر دو کشور با استناد به قاعده تسبیب، وی را ضامن جبران خسارت می‌دانند. در نظام حقوقی ایران، قانون‌گذار در ماده ۵۰۶ قانون مجازات اسلامی و ماده ۳ قانون مسئولیت مدنی، قاعده تسبیب را به‌عنوان یکی از مبانی مسئولیت غیرمستقیم شناسایی کرده است. در حقوق مصر نیز، ماده ۱۶۴ قانون مدنی این کشور به‌طور مشخص تأکید دارد که شخصی که به‌صورت غیرمستقیم موجب ورود ضرر به دیگری شود، مسئول جبران خسارت خواهد بود. بنابراین، اگر مربی با سهل‌انگاری در کنترل تمرینات، یا عدم اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از حوادث، ورزشکار را در معرض خطر قرار دهد، بر اساس این قاعده در هر دو کشور مسئول شناخته خواهد شد. یکی دیگر از شباهت‌های مهم نظام حقوقی ایران و مصر در این حوزه، استناد به قاعده لاضرر در

دعاوی مربوط به مسئولیت مربیان ورزش‌های رزمی است. در حقوق ایران، اصل ۴۰ قانون اساسی، ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی و آرای فقهای امامیه تأکید دارند که نباید هیچ ضرری بدون جبران باقی بماند. در مقابل، در مصر، دادگاه‌ها با استناد به ماده ۱۶۳ قانون مدنی و قواعدی چون «لا ضرر»، مربیان را ملزم به رعایت استانداردهای ایمنی و مسئول جبران خسارات ناشی از قصور در این زمینه می‌دانند. باوجود این شباهت‌ها، تفاوت‌های قابل‌توجهی نیز در نحوه تعیین مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در نظام‌های حقوقی ایران و مصر مشاهده می‌شود. یکی از این تفاوت‌ها نحوه اثبات تقصیر و بار اثبات آن در دعاوی ورزشی است. در حقوق ایران، اصل بر این است که زیان‌دیده (ورزشکار آسیب‌دیده) باید تقصیر مربی را اثبات کند، مگر در مواردی که نقض نظامات دولتی یا مقررات ورزشی ثابت شود. این موضوع در ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی و ماده ۵۰۶ قانون مجازات اسلامی تصریح شده است. اما در حقوق مصر، بار اثبات مسئولیت عمدتاً بر دوش مربی است، به این معنا که مربی باید ثابت کند که کلیه تدابیر احتیاطی را رعایت کرده و قصوری از جانب وی صورت نگرفته است. این تفاوت ناشی از پذیرش گسترده‌تر نظریه تقصیر در حقوق مصر و تأثیرپذیری آن از حقوق فرانسه است، درحالی‌که در ایران، رویکرد سنتی فقهی، بار اثبات را بر عهده زیان‌دیده قرار داده است تفاوت دیگر، محدوده مسئولیت مدنی و کیفری مربیان ورزش‌های رزمی در دو کشور است. در ایران، علاوه بر مسئولیت مدنی، مربیان ممکن است تحت عناوین مجرمانه نیز تحت تعقیب قرار گیرند. ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی، در صورتی که تقصیر مربی منجر به ایراد صدمات جسمی شدید شود، امکان مجازات کیفری او را فراهم کرده است. اما در حقوق مصر، مسئولیت مربیان عمدتاً جنبه مدنی دارد و در اغلب موارد، دعاوی مربوط به مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی به جبران خسارت مالی محدود می‌شود. یکی دیگر از تفاوت‌های اساسی در این زمینه، میزان تأثیرپذیری قوانین ورزشی از حقوق عرفی و بین‌المللی است. در ایران، قوانین مرتبط با مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی، عمدتاً بر اساس قواعد عمومی حقوق مدنی و کیفری تنظیم شده و تاکنون یک قانون اختصاصی در این حوزه تصویب نشده است. این موضوع موجب شده که دادگاه‌ها در برخی دعاوی، ناچار به استناد به اصول کلی فقهی و حقوقی شوند. در مقابل، در مصر، قانون ورزش (۲۰۱۷) به‌طور مشخص استانداردهای حرفه‌ای مربیان و الزامات ایمنی در ورزش‌های رزمی را تعیین کرده و دادگاه‌ها بر اساس این قانون، رأی صادر می‌کنند. بنابراین، رویکرد مصر به دلیل داشتن قوانین خاص در این زمینه، ساختارمندتر از ایران است و موجب کاهش اختلاف در رویه‌های قضایی شده است. با توجه به این مقایسه، می‌توان نتیجه گرفت که هرچند در ایران و مصر، مبانی مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی دارای شباهت‌های بسیاری هستند، اما تفاوت در نحوه تطبیق این قواعد، موجب اختلاف در رویه‌های قضایی شده است. در مصر، به دلیل پذیرش گسترده‌تر اصول حقوقی مدرن و تأکید بر قوانین ورزشی مستقل، روند رسیدگی به دعاوی مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی ساختارمندتر است. در مقابل، در ایران، گرچه قواعد فقهی مسئولیت مربیان را به‌تفصیل مشخص کرده‌اند، اما نبود قوانین اختصاصی موجب شده که رویه قضایی در برخی موارد با چالش مواجه شود. در مجموع، نظام حقوقی مصر با تأکید بر نظریه تقصیر و قوانین مدون ورزشی، مسئولیت مربیان را دقیق‌تر تعریف کرده و روند دادرسی را تسهیل نموده است. درحالی‌که در ایران، گستردگی قواعد فقهی همچون غرور و ضمان قهری، دامنه مسئولیت را وسیع‌تر ساخته، اما نبود قوانین ورزشی خاص، موجب شده که در برخی پرونده‌ها، دادگاه‌ها با استناد به اصول کلی فقهی، اقدام به صدور رأی کنند. این مقایسه نشان می‌دهد که تدوین قوانین خاص در زمینه مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی در ایران، می‌تواند ضمن حفظ مبانی فقهی، روند دادرسی را شفاف‌تر کرده و از اختلاف در احکام قضایی جلوگیری کند.

موارد پیشنهادی

تدوین قوانین خاص برای تعیین مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی

یکی از مهم‌ترین چالش‌های حقوق ایران، نبود قوانین اختصاصی در زمینه مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی است. درحال‌حاضر، احکام مربوط به مسئولیت مربیان عمدتاً بر اساس قواعد عمومی مسئولیت مدنی و فقهی صادر می‌شوند، اما به دلیل ماهیت خاص ورزش‌های رزمی، این قوانین پاسخگوی همه نیازها نیستند. در مقابل، مصر با تصویب قانون ورزش ۲۰۱۷، چارچوب

مشخصی برای وظایف مربیان، ایمنی ورزشکاران و مسئولیت‌های قانونی ایجاد کرده است. پیشنهاد می‌شود که در ایران نیز یک قانون خاص در زمینه مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی تدوین شود که در آن تعهدات مربیان، استانداردهای ایمنی، وظایف نظارتی، میزان مسئولیت در برابر ورزشکاران مبتدی و حرفه‌ای و مسئولیت در قبال حوادث ناشی از سهل‌انگاری یا تخلف، به‌طور دقیق مشخص شود.

افزایش آگاهی حقوقی مربیان ورزش‌های رزمی از طریق آموزش‌های تخصصی

یکی از مشکلات عمده‌ای که در هر دو کشور ایران و مصر مشاهده شد، عدم آگاهی کافی مربیان از مسئولیت‌های حقوقی خود در قبال ورزشکاران است. بسیاری از مربیان با اصول ایمنی، استانداردهای ورزشی و الزامات قانونی مرتبط با مسئولیت مدنی آشنا نیستند و این امر باعث افزایش دعاوی حقوقی علیه آنان می‌شود. پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای مربیان ورزش‌های رزمی تدوین شود که در آن، ابعاد قانونی و فقهی مسئولیت آنان در قبال ورزشکاران، وظایف نظارتی و اصول پیشگیری از حوادث ورزشی به‌طور دقیق آموزش داده شود. در این راستا، می‌توان از مدل مصر در آموزش حقوقی مربیان، که از طریق همکاری وزارت ورزش و مراجع قضایی صورت می‌گیرد، الگوبرداری کرد.

ایجاد محاکم تخصصی ورزشی برای رسیدگی به دعاوی مرتبط با مسئولیت مربیان ورزش‌های رزمی

در ایران، دعاوی مرتبط با مسئولیت مدنی مربیان ورزش‌های رزمی معمولاً در دادگاه‌های عمومی یا کیفری بررسی می‌شوند، درحالی‌که این پرونده‌ها نیاز به قضات متخصص در زمینه ورزش، ایمنی ورزشی و استانداردهای حقوقی خاص این حوزه دارند. در مقابل، در مصر، ایجاد دادگاه‌های ورزشی ویژه، موجب تسریع در روند رسیدگی به دعاوی شده است. پیشنهاد می‌شود که دادگاه‌های تخصصی ورزشی در ایران نیز ایجاد شوند و یا حداقل قضات با آموزش‌های تخصصی در حوزه حقوق ورزش، در رسیدگی به چنین پرونده‌هایی تخصص یابند.

توسعه سیستم‌های نظارتی برای کنترل عملکرد مربیان ورزش‌های رزمی

در هر دو کشور ایران و مصر، یکی از چالش‌های مهم، ضعف نظارت بر فعالیت مربیان ورزش‌های رزمی است. بسیاری از آسیب‌های ورزشی ناشی از عدم رعایت استانداردهای ایمنی توسط مربیان و استفاده نادرست از تجهیزات نامناسب است. پیشنهاد می‌شود که یک سیستم نظارتی منسجم برای ارزیابی عملکرد مربیان ایجاد شود که شامل بازبینی دوره‌ای فعالیت آنان، بررسی رعایت استانداردهای آموزشی و انجام بازرسی‌های مستمر در باشگاه‌های ورزشی باشد. این سیستم می‌تواند با همکاری وزارت ورزش، فدراسیون‌های ورزشی و مراجع قضایی اجرا شود و ضمن کاهش حوادث ورزشی، موجب افزایش کیفیت آموزش‌های رزمی گردد.

افزایش آگاهی ورزشکاران رزمی نسبت به حقوق و تعهدات خود

بسیاری از ورزشکاران، به‌ویژه مبتدیان، از مسئولیت‌های مربیان و حقوق خود در چارچوب قوانین مدنی و ورزشی بی‌اطلاع هستند. این عدم آگاهی باعث می‌شود که در صورت بروز آسیب، یا از پیگیری حقوق خود صرف‌نظر کنند و یا درک درستی از حدود مسئولیت مربیان نداشته باشند، که این امر موجب ایجاد دعاوی غیرضروری می‌شود. پیشنهاد می‌شود که کارگاه‌های آموزشی برای ورزشکاران ورزش‌های رزمی برگزار شود که در آن، حقوق و تعهدات آنان، نحوه طرح شکایت در صورت وقوع آسیب، و راه‌های جبران خسارت مورد بررسی قرار گیرد. در این زمینه، می‌توان از تجربه مصر در الزام ورزشکاران به مطالعه و امضای فرم‌های آگاهی از خطرات و تعهدات پیش از ثبت‌نام در رشته‌های ورزشی بهره برد.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در نگارش مقاله مشارکت یکسان داشته‌اند.

تعارض منافع

بر اساس اظهارات نویسندگان، این مقاله تعارض منافعی ندارد.

حامی مالی

بنابر اظهارات نویسندگان این پژوهش هیچگونه حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی مشارکت کنندگان در این پژوهش سپاسگزاری می شود.

منابع

قرآن کریم

ابن نجیم، زین‌الدین بن ابراهیم. (۱۴۲۵ ق). الأشباه و النظائر. قاهره: دار الکتب العلمیة.

احسنی فروز، محمد. (۱۳۹۱). حقوق ورزشی. تهران: انتشارات دادگستر.

اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۸۴). حقوق جزای عمومی (چاپ هشتم، جلد اول). تهران: انتشارات میزان.

آقایی‌نیا، حسین. (۱۳۹۱). ورزش و مسئولیت‌های قانونی آن. تهران: نشر میزان.

امامی، حسن. (۱۳۹۸). حقوق مسئولیت مدنی در ورزش. تهران: انتشارات دادگستر.

السرخسی، شمس‌الدین. (۱۴۱۴ ق). المبسوط فی الفقه الحنفی. بیروت: دارالفکر.

السنهوری، عبدالرزاق. (۱۹۵۲). الوسیط فی شرح القانون المدنی المصری. بیروت: دارالنشر العربی.

السنهوری، عبدالرزاق. (۱۹۵۴). الوسیط فی شرح القانون المدنی المصری. بیروت: دار النشر العربی.

الزحیلی، وهبه. (۲۰۰۴). الفقه الإسلامی و أدلته. بیروت: دارالفکر.

القرافی، شهاب‌الدین. (۱۴۲۱ ق). الفروق الفقهیه. بیروت: دارالمعرفة.

القانون المدنی المصری. (۱۹۴۸). قاهره: دار النشر العربی.

القانون الریاضی المصری. (۲۰۱۷). قاهره: وزارة الشباب والریاضة.

بشیریه، حسین. (۱۳۹۶). مبانی فقهی و حقوقی مسئولیت در ورزش‌های رزمی. تهران: انتشارات دانشگاهی.

بهشتی، محمد. (۱۳۹۶). فقه و مسئولیت مدنی در ورزش‌های حرفه‌ای. تهران: انتشارات حقوق ورزشی.

قانون مدنی ایران.

قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲).

قانون مسئولیت مدنی (۱۳۳۹).

قدامه، عبدالله بن احمد. (۱۳۹۰). المغنی (جلد هشتم و نهم). قاهره.

قلاوندی، کوروش. (۱۳۹۴). شرایط مسئولیت مربی ورزش رزمی. نشریه حقوق ورزشی.

کاشف، میرمحمد و شیدائی، مهدی. (۱۳۸۹). حقوق و اخلاق ورزشی. تهران: نشر بامداد کتاب.

کاتوزیان، ناصر. (۱۳۷۴). حقوق مدنی (الزام‌های خارج از قرارداد، ضمان قهری، مسئولیت مدنی). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

کاتوزیان، ناصر. (۱۳۷۸). خطای ورزشی و مسئولیت‌های قانونی ناشی از آن. *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران*، شماره ۴۳.

کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۴). حقوق مدنی، قواعد عمومی قراردادها (جلد چهارم). تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.

کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۱). الکافی. قم: دارالحدیث.

مکارم شیرازی، ناصر. (۱۴۰۰). قواعد فقهی در مسئولیت مدنی. قم: انتشارات اسلامی.

محقق داماد، سید مصطفی. (۱۳۹۴). قواعد فقه بخش مدنی. تهران: نشر میزان.

محقق حلی، نجم‌الدین جعفر بن حسن. (۱۴۰۸ ق). شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام. قم: مؤسسه اسماعیلیان.

محمدی، سید علی. (۱۳۸۲). تحلیل حقوقی قاعده لاضرر. تهران: نشر میزان.

موسوی بجنوردی، محمدحسن. (۱۴۱۹ ق). القواعد الفقهیه (تصحیح مهریزی، جلد ۱). قم: الهادی.

نصیری، مصطفی. (۱۳۸۹). مسئولیت مدنی مربیان آموزش شنا. *دیدگاه‌های حقوق قضایی*، شماره ۴۹ و ۵۰.

هادی، محمدرضا. (۱۳۹۷). بررسی حقوقی ورزش‌های رزمی و مسئولیت مدنی مربیان. تهران: انتشارات دانشگاهی.

References

Aghaei-Nia, H. (2012). Sport and its legal responsibilities. Mizan.

Ahsani Forouz, M. (2012). Sports law. Dadgostar.

Al-Sanhuri, A. R. (1952). Al-wasit fi sharh al-qanun al-madani al-misri. Dar al-Nashr al-Arabi.

Al-Sanhuri, A. R. (1954). Al-wasit fi sharh al-qanun al-madani al-misri. Dar al-Nashr al-Arabi.

Al-Sarakhsi, S. D. (1993). Al-mabsut fi al-fiqh al-hanafi. Dar al-Fikr.

Al-Zuhayli, W. (2004). Al-fiqh al-Islami waadillatuhu. Dar al-Fikr.

Ardebili, M. A. (2005). General criminal law (8th ed., Vol. 1). Mizan.

Bashirieh, H. (2017). Jurisprudential and legal foundations of liability in martial arts. University Publications.

Beheshti, M. (2017). Jurisprudence and civil liability in professional sports. Sports Law Publications.

Emami, H. (2019). Civil liability law in sports. Dadgostar.

Hadi, M. R. (2018). Legal examination of martial arts and coaches civil liability. University Publications.

Ibn Nujaym, Z. b. I. (2004). Al-ashbah wa al-nazair. Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.

Iranian Civil Code.

Iranian Civil Liability Act (1960).

Iranian Islamic Penal Code (2013).

Kashif, M. M., & Sheidaei, M. (2010). Sports law and ethics. Bamdad Ketab.

Katouzian, N. (1995). Civil law (extra contractual obligations, quasi contract, civil liability). University of Tehran Press.

Katouzian, N. (1999). Sports fault and the resulting legal liabilities. *Journal of the Faculty of Law and Political Science, University of Tehran*, 43.

Katouzian, N. (2005). Civil law: General rules of contracts (Vol. 4). Sherkate Sahamiye Enteshar.

Kulayni, M. b. Y. (2022). Al-kafi. Dar al-Hadith.

Makarem Shirazi, N. (2021). Jurisprudential rules in civil liability. Islamic Publications.

Mohaqqiq al-Hilli, N. D. J. b. H. (1987). Sharai al-Islam fi masail al-halal wa al-haram. Ismailiyan Institute.

Mohaqqiq Damad, S. M. (2015). Rules of jurisprudence: Civil section. Mizan.

Mohammadi, S. A. (2003). Legal analysis of the rule of no harm. Mizan.

Mousavi Bojnourdi, M. H. (1998). Al-qawaid al-fiqhiyyah (M. Mehrizi, Ed.; Vol. 1). Al-Hadi.

Nasiri, M. (2010). Civil liability of swimming instructors. *Judicial Law Perspectives*, 49–50.

Qalavandi, K. (2015). Conditions of liability of martial arts coaches. Sports Law Journal.

Qudamah, A. b. A. (2011). Al-mughni (Vols. 8–9). Cairo.

Qurafi, S. D. (2000). Al-furuq al-fiqhiyyah. Dar al-Marifah.

The Egyptian Civil Code. (1948). Dar al-Nashr al-Arabi.

The Egyptian Sports Law. (2017). Ministry of Youth and Sports.

The Holy Quran.